

STANDARDI ZA RAZVOJ I UČENJE DECE RANIH UZRASTA U SRBIJI

Urednik : Aleksandar Baucal – UNICEF i Institut za psihologiju BU

0 - 8 meseci:

Gruba motorika:

- Podiže glavu i održava njen uspravan položaj u ležećem položaju na stomaku (krajem 3.meseća).
- Može da podiže glavu i grudni koš i da manipuliše rukama.
- Stabilno održava uspravan položaj glave u sedećem položaju (tokom 6.meseća).
- Okretanje iz ležećeg položaja na stomaku na leđa (krajem 4. meseća)
- Samostalno se okreće sa leđa na stomak i obrnuto.
- Sedi samo kratko vreme uz oslanjanje napred na jednu ili na obe ruke (krajem 8.meseća).
- Pokušava da puze (krajem 8.meseća)
- Stoji na nogama uz blago savijene kukove (krajem 8.meseća).
- Može da cupka uz pridržavanje dete se spušta u polu ili kompletan čučanj i naglo se izdiže (krajem 8.meseća)

Fina motorika i uvidjanje:

- Čvrsto drži zvečku i nehotice njome trese (tokom 3. meseća)
- Hvata predmete celim dlanom i svim prstima (krajem 5.meseća)
- Uspostavlja koordinaciju ruka-ruka (premešta igračku iz ruke u ruku) i ruke-usta-stavlja igračku u usta (4.meseć)
- Fiksira predmete i prati ih pogledom, prati igračku od jednog do drugog kraja oka (tokom 3.meseća).
- Posmatra lopticu koja se udaljava i približava (krajem 5. meseća)
- Prati pogledom predmet koji pada na pod (krajem 6.meseća)
- Reaguje na zvuk zvona zadržavanjem pogleda ili pokretom (2.meseć)
- Sposobno je da lokalizuje izvor zvuka (oko 5.meseća)
- Razvoj koordinacije oko-ruka (počinje sa 6.meseć), privodjenje ruke igrački i njeno doticanje

Sposobnost mišljenja:

- Pokazuju interesovanje za dešavanja u okolini (2 - 5 meseći)
- Traži delimično sakriven predmet (4 - 8 meseći)
- Istražuje predmete stavljanjem u usta (5 meseći), gledanjem, dodirivanjem (8 meseći)
- Nastoji da ponovi radnje koje mu se sviđaju (8 meseći)
- Razlikuje predmete prema načinu manipulisanja sa njima

Pamćenje i pažnja:

- Prepoznaje neke draže iz spoljašnje sredine(melodije, glas)
- Pravi razliku između poznatog i nepoznatog (6 meseci)
- Prepoznaje poznatu osobu pošto je nije videlo nekoliko dana(6 meseci)
- Reaguje na promenu redosleda radnji u toku dana
- Usredsređuje se na neke predmete ili osobe iz okoline (3 – 4 meseci)
- Pažnju mu privlače detalji (5 – 6 meseci)
- U stanju je da oko jedan minut bude usredsređna na neki sadržaj iz okoline

Znanje i razumevanje:

- Pravi razliku između osoba i predmeta
- Prepoznaje osobe koje duže vreme provode sa njim
- Može da odredi odakle zvuk dolazi
- Primećuje krupne promene predmeta, slika , zvukova
- Očekuje da će se predmeti ili osobe pojaviti na određenom mestu

Emocionalni razvoj:

- Ispiljava uznemirenost
- Ispoljava bes prilikom osujećenja
- Ispoljava radost kada prepozna ili ovlada objektom ili situacijom
- Ispoljava strahove tipične za ovaj uzrast
- Izdvaja manji broj osoba za koje se vezuje(ređe samo jednu osobu) počev od 8. Meseca

Socijalni razvoj:

- Ispiljava urođenu osetljivost na socijalne draži i reaguje na njih na poseban način
- Inicira kontakt zbog zadovoljenja potreba, a kasnije zbog samog kontakta
- Razvija očekivanja o reakcijama drugih na njihovo ponašanje i porferira reakcije usklađene sa očekivanjima (polovinom prve godine)
- Kroz interakciju uči da uspostavlja odnose i obrasce komunikacije(8. mesec)

8 -18 meseci:

Gruba motorika:

- Podiže se u sedeći položaj iz ležećeg ili potrbušnog položaja.
- Podiže se u stojeći stav (tokom 11. meseci).
- Samostalno i stabilno sedi (12. meseci).
- Puzi uz ukrštenu koordinaciju (12. meseci).
- Puzi uz stepenice (15. meseci).
- Samostalno stoji pridržavanjem uz nameštaj (krajem 10. meseca)
- Samostalno stoji i održava ravnotežu (13. m.)
- Hoda pridržavajući se uz nameštaj ili uz držanje za jednu ruku (1. g.).
- Hodanje uz široki oslonac (15. m.).
- Samostalno hoda uz ruke spuštene pored tela (18. m.).
- Samostalno čučne i vrati se u stojeći položaj (15. m.).
- Trči, savladjujući nedovoljno ravnotežu, pri trčanju gazi celim stopalom, pri nailaženju na prepreke pada (krajem 18. m.).

Fina motorika i uvidjanje:

- Drži predmet u obema rukama, kad prestane zainteresovanost za predmet ona ga voljno ispušta (tokom 8. meseca).
- Zapaža detalje na predmetima, ispituje ih kažiprstom (Tokom 10. m.)
- Hvata sitne predmete kažiprstom i palcem (sa 12 meseci)
- Može da drži u obe ruke po predmet i da više puta udara jedan o drugi (10. m.)
- Stavlja predmete u pruženu ruku ili u neku posudu (tokom 12 meseci)
- Prati zvukove iz prirode i glasove životinja zvuk mašine i počinje da odgovara na njih.
- Razlikuje krug, stavlja ga u odgovarajući otvor (18. mesec).
- Samostalno šara, ostavljajući na papiru tačkice ili crtice, zatim šara ravne linije ili spiralne poteze, krajem ovog perioda oponaša crtanje vodoravne i uspravne linije.

Sposobnost mišljenja:

- Istražuje jedan predmet kombinujući različite radnje
- Shvata da predmeti postoje onda kada potpuno izađu iz vidnog polja (9 – 12 meseci)
- Počeci praktične inteligencije: otkriva jednostavne veze između sredstva i cilja (11-12 meseci)
- Barata predmetima i razlikuje ih na osnovu nekog upadljivog svojstva - veličina , oblik (12 – 18 meseci)
- Počinje da koristi gestove i reči kojima označava predmete (12 – 18 meseci)
- Pojava simbolične igre “ kao da “ : - dete oponaša neke radnje , ali zna da se one ne događaju stvarno (18 meseci)

Pamćenje i pažnja:

- Imitira neke aktivnosti koje često izvode odrasli iako ih nije videlo nekoliko dana (15 – 18 meseci)
- Može da zapamti aktivnost odraslog koju je videlo samo jednom, a koja mu je privukla pažnju
- Pažnju prebacuje sa jedne aktivnosti na drugu
- U isto vreme pažnju usmerava i na odraslu osobu i na neki predmet (12 meseci)
- U stanju je da se do 5 minuta bavi nekom aktivnošću
- Primećuje da se nešto promenilo, da nije onako kako je zapamtilo (18 meseci)
- Pamti i ponavlja više vezanih aktivnosti odraslih tačnim redosledom
- Nekada je zaokupljeno sopstvenom aktivnošću u tolikoj meri da mu je teško odvići pažnju na druge sadržaje

Znanje i razumevanje:

- Zna koako da izazove određenu reakciju odraslih (15 meseci)
- Na zahtev pokazuje neke delove tela : oko, glava , nos (18 meseci)
- Razlikuje osobe s obzirom na njihov uzrast
- Ume da proceni kada samo nije u stanju da obavi željenu radnju, i da onda traži pomoć odraslih
- Zna koja je svrha određenih predmeta i u skladu sa tim barata sa njima
- Zna kada se okončava neka aktivnost ili dešavanje
- U stanju je da predvidi neki događaj na osnovu događaja koji mu predhode

Emocionalni razvoj:

- Ispiljava radost u različitim situacijama :- na svoje postignuće kao reakciju na neočekivani događaj, očekujući odobravanje
- Izražen strah od odvajanja tipičan za ovaj uzrast: strah koji se javlja u situacijama odvajanja najizraženiji je u ovom period (oko 8. meseca)
- Burno ispoljava bes prilikom osujećenja (počev od 16. meseca)
- Ispoljava tugu kao reakciju na razdvajanje od važne osobe ili od igračke
- Začeci ponosa : pozitivno doživljava sebe kada uspe da ovlada sredinom , motoričkim veštinama(od 10. meseca)
- Koristi osobu za koju je vezano kao “bazu sigurnosti” prilikom istraživanja sredine (najočiglednije od 12.meseca)
- Formira hijerarhijski organizovanu mrežu osoba za koje je “vezano”

Socijalni razvoj:

- Pokazuje interesovanje za druge osobe pored onih za koje je “vezano”
- Pravi razliku između odraslih i dece (od 18. meseca)
- Prepoznaje osećanja drugih, na negativna osećanja reaguje uznemirenjem I plačem I traži utehu od odraslih(počevši od 12 meseci)
- Pozdravlja se prilikom odlaska
- Poziva odrasle osobe po imenu I skreće im pažnju na sebe
- Samoinicijativno pokazuje I daje odraslima predmete, tako da ih uključuje u razmeni
- Izvršava jednostavnije naloge odraslih I upućuje im jednostavne zahteve
- Uzima učešće u onome što interesuje roditelje (posle 12 meseci)
- Pokazuje interesovanje za drugu decu I uspostavlja kontakt
- Zna da odbije nalog
- Reaguje na zabranu odraslih prekidom započetih aktivnosti (pred kraj ovog perioda)

18 – 36 meseci:

Gruba motorika:

- Hoda par koraka unazad ,pokušava da hoda na prstima i na petama,može da nosi čašu vode bez prosipanja(pri kraju ovog perioda)
- Stoji na jednoj nozi,kratko(krajem ovog perioda)
- Trči uz održavanje ravnoteže i spretno se zaustavlja
- Hoda uz stepenicce(18.m.)pridrživajući se sa obe ruke
- Hoda uz stepenice bez pridrživavanja (krajem 3.g.)
- Hoda niz stepenice pridrživajući se za obe ruke(krajem 2.g.)
- Hoda niz stepenice ,hodom odraslih pridrživajući se jednom rukom.
- Simulira poskakivanje na obe noge(18.m.).
- Skakuće na obe noge uz pridrživavanje(20.m.).
- Skače i imitira zečiji skok(25.m.).
- Uspeva da preskoči prepreku visoku 4-5cm visoku(krajem ovog perioda).

Fina motorika i uvidjanje:

- Igračku koja se pokreć pomoću ključa dete čvrsto drži jednom rukom a drugom okreće ključ,kada mu se pokaže(početak 3.g.).
- Otvara poklopac sa najmanje dva zavijutka.
- Koristi šravciger za odvrtnanje(krajem3.g.)
- Igra se sa papirom listajući ga (18.m.),vadi kuglice iz bočice ,niže perle na nit.
- Krajem ovog perioda igra se makazama i nesavršeno secka papir.
- Oblikuje valjak i glistu od plastelina(krajem3.g.).
- Pokazuje dominaciju jedne ruke(krajem 3.g.).
- Gradi kulu od 3 kocke(18m.).
- Pravi voz (krajem2.g.).
- Postavlja u odgovarajući otvor krug,kvadrat,trougao(24.m.).
- Pravi most od tri kocke (krajem 3.g.).
- Razlikuje predmete po boji i obliku(krajem3.g.).
- Sastavlja sliku iz dva dela(krajem 3.g.).
- Precrtava krug(krajem3.g.).

Sposobnost mišljenja:

- Razdvaja objekte u dve skupine po nekom svojstvu (18 -24 meseci)
- Igra se tako što nekim objektima pripisuje funkciju koji imaju drugi objekti(18 - 24 meseci)
- Isprobava različita sredstva kako bi došlo do željenog cilja (19 - 24 meseci)
- Predpostavlja gde se neki predmet nalazi iako nije moglo da vidi sva njegova kretanja(24 meseca)
- Pravi jednostavne konstrukcije ispravno kombinujući predmete iste veličine (28 meseci)
- Počinje klasifikaciju predmeta koji su deo neke svakodnevne celine ili aktivnosti (oko 36 meseci)
- Počinje da prepoznaje objekte koji su predstavljeni slikom (18 - 24 meseci)
- Govorom pretri radnje koje izvodi sa predmetima
- Razume povezanost između radnji i predmeta ili živih bića i ume da to izrazi prostim rečenicama
- Koristi reči koje imaju prostorne odnose i kvantitativna svojstva predmeta (30 - 36 meseci)
- Počinje da potavlja pitanja o svetu koji ga okružuje

Pamćenje i pažnja:

- Ono što je zapamtilo primenjuje, i u drugačijim uslovima i situacijama
- Recituje kratke tekstove, prvo uz pomoć odraslog, a zatim i samostalno (27 – 30 meseci)
- Pamti i izvršava jednostavne naloge odraslog (36 meseci)
- U stanju je da uz pomoć odraslog prepriča delove nekog događaja iz neposredne prošlosti (36 meseci)
- U stanju je da se usredsredi na ono što govori odrasli i da to ponovi ukoliko sadržaj koji odrasli izgovara nije predugačak (24 - 36 meseci)
- Oko 15 do 20 minuta se samostalno bavi nekom aktivnošću
- Posle duže pause vraća se prvobitnoj aktivnosti (36 meseci)

Znanje i razumevanje:

- Zna svoje ime i imena poznatih osoba (18 - 24 meseci)
- Imenuje delove tela
- Prepoznaje neke znakove bolesti i upozorava odrasle
- Ume da saopšti neke najosnovnije podatke o sebi
- Poznaje razlike u izgledu i ponašanju ženskog i muškog roda
- Počinje da shvata razlike među socijalnim ulogama
- Počinje da rukuje pojedinim aparatima u kući
- Razlikuje hranu od predmeta koji se ne jedu (18 - 24 meseci)
- Pravilno imenuje bar jednu osnovnu boju (24-36 meseci)
- Zna da određeni predmeti i situacije mogu biti opasni (30 -36 meseci)
- Imenuje neke geometrijske oblike i klasifikuje ih (36 meseci)
- Razlikuje količine : jedan , dva i mnogo (36 meseci)
- Uči da broji predmete: može da izdvoji dva predmeta, tako što u brojanju ne kreće nužno od broja 1 , ali sledeći broj pravilno nastavlja niz (36 meseci)

Emocionalni razvoj :

- Raduje se prilikom susreta sa dragom osobom I li u očekivanju željene aktivnosti
- Ispoljava strahove tipične za ovaj uzrast – strah od sitnih životinja n; strah od mraka ; strah od izmišljenih bića ili likova iz bajki (između 2. I 3. godine)
- Izražava složena samosvesna osećanja kao što su ponos, postiđenost i krivica (druga polovina 2. godine)
- Pokazuje da je svesno svojih osećanja, tako što koristi reči da bi opisalo osećanja drugima ili ih ispoljava u “ kobajagi” igrama (počev od 2.godine)
- Razume da ono samo I drugi ljudi neke stvari rade namerno, a neke nenamerno, I u skladu sa tim emocionalno reaguje na svoje i tuđe postupke
- Empatično je : pokazuje saosećanja (od kraja 2.godine)
- Sve kraće protestuje I tuguje prilikom razdvajanja(oko 2-ge godine)
- Može da podnese situacije razdvajanja I raduje se ponovnom susretu

Socijani razvoj :

- Razlikuje ženski I muški rod
- Prepoznaje I imenuje osobe iz okruženja(počev od 18.meseca)
- Prepoznaje I imenuje osećanja drugih (između 24 I 30 meseci)
- Uviđa razliku između svojih I tuđih želja (počev od 18 meseci)
- Pozdravlja se prilikom odlaska I susreta
- Iskazuje odraslima I deci svoja interesovanja I uključuje ih u svoje aktivnosti(počinje oko 18 meseci)
- Izvršava složenije zahteve odraslih I postavlja njima zahteve(druga polovovina 2.godine)
- Imitira složenije aktivnosti odraslih osoba I vršnjaka(počinje sa 2 godine)
- Priključuje se detetu ili grupi dece u igri (početak između 24 i 30 meseci)
- Može na kratko da prepusti svoju igračku drugom detetu ili da sačeka na svoj red na svoju aktivnost(između24 i 30 meseci)
- U stanju je da uteši drugo dete ili da mu skrene pažnju
- Pomaže odraslima u jednostavnim poslovima(oko 2 godine)
- Ume da izrazi šta mu prija a šta mu ne prija
- Razlikuje dobro i lose
- Počinje da usvaja bezbednosna pravila i razume zabrane

36 -72 meseci:

Gruba motorika

- Može da stoji na prstima, kasnije i na jednoj nozi (4.g.), može da hoda po pravoj liniji nogom ispred noge, raširenih ruku,
- Tokom 5.god hoda po gredi.
- Trči stabilno i brzo, može da potrči na zadati znak, u trku može da šutira loptu i da menja pravac (5.god).
- Može da se penje na drveće, lestve, rešetke, može da skače sa druge stepenice, skače u mestu obema nogama nekoliko puta, skakuće na jednoj nozi, preskače kanap, prepreku širine 20cm.
- Uči da koristi dečija prevozna sredstva.

Razvoj fine motorike i uvidjanja:

- Tokom 5.g. hvata malu loptu obema rukama a tokom 6. hvata loptu jednom rukom, pogadja loptom cilj, igra bagminton.
- Sa 6. godina može da seče makazama po zakrivljenoj liniji, da seče slike iz ilustracija i da seče i lepi jednostavne oblike koristeći kolaž papir.
- Krajem ovog perioda dete počinje da se igra alatom, pravilno da koristi: zakucava ekser čekićem i kleštima ga vadi, namotava konac na kalem, pravi lepeze od hartije, koristi rezač za olovke, devojčice počinju da koriste iglu i konac.
- A tokom 4. godine prepoznaje i diferencira zvukove i glasove ljudi kao i likove na fotografijama, prepoznaje dodirom igračke u vreći i imenuje ih
- Tokom 5.godine razlikuje lako-teško i opaža razliku u težini dva predmeta.
- Tokom 4.godine gradi kulu od deset kocaka.
- Tokom 5.godine gradi stepenice od deset kocaka.
- Sa 6 godina zna koja mu je desna a koja leva ruka.
- Tokom 6.godine posmatrajući sliku slaže celinu.
- Tokom 6.godine precizno razlikuje i upoređuje zvukove, diferencira i imenuje prelazne nijanse boja. Razvrstava predmete prema dva atributa (boja i oblik, veličina i boja, oblik i veličina) a kasnije i prema tri atributa (oblik, boja i veličina)
- Sa 4 godine dete može da kopira dijagonalnu liniju, precrtava kvadrat, kopira nekoliko štampanih slova.
- Sa 4 godine pokušava da nacrtava čoveka („punoglavac“, crta glavu u obliku kruga i ruke i noge iz nje u vidu krivudavih linija), popunjava crtež sa nedostacima.
- Sa 5 godina precrtava trougao.
- Sa 5 godina dete crta čoveka (šematski, u vidu geometrijskih oblika), boji crteže, crta kućicu i drvo.
- Sa 6 godina prepisuje sva štampana slova i precrtava romb.
- Sa 6 godina ume da napiše svoje ime i prezime i da pročita jednostavne natpise.

Sposobnost mišljenja:

- Razvrstava oblike po obliku, boji ili funkciji (48 -60 meseci)
- Na osnovu modela , kombinuje delove kako bi sastavio celinu
- Počeci logičkog klasifikovanja predmeta kombinovanje dva svojstva (60 -72 meseca)
- Počeci uređivanja niza po veličini (60 -72 meseca)
- Dete shvata da se količina tečnosti ne menja ukoliko se ona presope iz jednog suda u drugi koji ima različite dimenzije (oko 72 meseca)
- Gradi očekivanja za neke ritualne događaje (36 meseci)
- Uz pomoć govora planira i reguliše svoje aktivnosti (36 -48 meseci)
- Pravilno koristi i razume reči iznad , ispod, na vrhu, na dnu (48 -60 meseci)
- U stanju je da ispriča smislenu priču na osnovu slika koje gleda u slikovnici(48 -60 meseci)
- Prepoznaje šta je nacrtano i onda kada crtež nije dovršen (48 -72 meseca)
- Daje upotrebne definicije (60 meseci),(odgovara na pitanje “ čemu služi?”
- Uviđa odnose među objektima i u stanju je da to iskaže rečima : pravilno koristi israze : veći – manji, kraći – duži, deblji – tanji, nekoliko , puno (60 -72 meseci)
- Postavlja ciljana pitanja kako bi bolje razumelo svet koji ga okružuje
- Navodi suprotan pojam od onoga koji mu kazuje odrasli.
- Uočava ključne karakteristike i razlike između nekih kategorija objekata i vrsta živih bića.

Pamćenje i pažnja:

- Pokušava sebi da olakša pamćenje određenog događaja (36 - 48 meseci)
- Može da uporedi događaje prema tome koliko se često dešavaju i da li su uobičajeni ili ne
- Svestan je da je neki događaj ili podatak zaboravljen
- Prepričava epizodu iz ličnog života tačnim redosledom događaja, pominjući neke detalje
- Razlikuje događaje koji su deo njegovog sećanja prema tome kada su se desili (48 meseci)
- Prepričava priču koji mu je odrasli pročitao ili ispričao, tako da je redosled događaja povezan i smislen (48 -60 meseci)
- Upoređuje događaje prema tome koji se desio pre, a koji se desio posle
- Duže vremena usmerava pažnju ka onome što mu neko govori
- U stanju je da sledi složenu instrukciju koja podrazumeva vezivanje različitih načina ponašanja za različite signale.
- Pamti izgled jednostavnih konstrukcija i u stanju je da ih reprodukuje bez modela...

Znanje i razumevanje:

- U stanju je da prihvati pravila , ne poštuje ih uvek ali to očekuje od drugih (48 - 72 meseca)
- Počinje da shvata da neke stvari postoje samo u svesti, a ne i u realnosti..
- U izvesnim situacijama razume da drugi mogu da imaju drugačiji doživljaj nego ono
- Po nekada je u stanju da formuliše objašnjenje za tuđe ponašanje
- Zna koja mu je leva a koja je desna ruka
- Ume da rukuje složenim igračkama, kao i da koristi neke funkcije kompjutera
- Pravilno imenuje različite boje (60 meseci)
- Otkriva prebrojava elemente nekog skupa koji ne broji više od 13 elemenata
- Počinje da razvija svest o trodimenzionalnom prostoru
- Poznaje karakteristike nekih prirodnih pojava i biljnih i životinjskih vrsta
- U stanju je da poredi dva skupa (koji imaju do 10 elemenata po broju elemenata) (72 meseca)

Emocionalni razvoj:

- Lako se naljuti na vršnjake, ali se lako i smiri i zaboravlja razlog svađe
- Ispoljava strahove tipične za ovaj uzrast: od kažnjavanja , od telesnih povreda
- Ispoljava divljenje prema roditeljima
- Pokazuje privrženost i nežnost prema malčoj deci (počev od 3.godine)
- Može da pokazuje naročitu vezanost za roditelje suprotnog pola (između 3. i 4.godine)
- Mogu da se jave prva vršnjačka zaljublivanja (oko 4.godine)
- Lako se odvađa od osoba za koje je vezano u većini svakodnevnih situacija (oko 4.godine)
- U situacijama kada je ranjivije ili povređeno, odnosno kada roditelj nije dostupam, traži blizinu roditelja na način na koji je to činilo na mlađim uzrastima
- Prepoznaje osećanja i raspoloženje bliskih osoba i reaguje na njih

Socijalni razvoj:

- Opaža i ispravno tumači složena osećanja , potrebe, namere i osobine odraslih i dece na osnovu izraza lica, ponašanja i intonacije govora
- Počinje da razume tuđu perspektivu zahvaljujući prepoznavanju osobina i stanja drugih
- Inetrakcija sa vršnjacima detetu postaje interesantnija od inetrakcije sa odraslima
- Bira svoje prijatelje, obično ima jednog do dva "posebna" prijatelja istog pola , prijateljske veze se brzo formiraju ali i brzo prekidaju (od 3,6 do 4 godine)
- Tokom igre i svakodnevnih aktivnosti često se takmiči i ulazi u rivalske odnose
- U grupnim aktivnostima ispoljava sve veću saradljivost, u stanju je da učestvuje u grupnoj igri (3 do 3,6 godine)
- Sklono je da u različitim grupama preuzima sličnu ulogu, npr ulogu lidera ili ulogu posmatrača
- Izražava svoje potrebe i ubeđuje drugu decu u svoje gledište, mada povremeno ne uzima u obzir njihove potrebe
- Brižno reaguje na tuđu nevolju